

... (The text is extremely faint and mostly illegible. It appears to be a list of names and titles, possibly related to the archaeological or historical context of the conference.)

... (The text is extremely faint and mostly illegible. It appears to be a list of names and titles, possibly related to the archaeological or historical context of the conference.)

... (The text is extremely faint and mostly illegible. It appears to be a list of names and titles, possibly related to the archaeological or historical context of the conference.)

... (The text is extremely faint and mostly illegible. It appears to be a list of names and titles, possibly related to the archaeological or historical context of the conference.)

... (The text is extremely faint and mostly illegible. It appears to be a list of names and titles, possibly related to the archaeological or historical context of the conference.)

... (The text is extremely faint and mostly illegible. It appears to be a list of names and titles, possibly related to the archaeological or historical context of the conference.)

„RELIGIA POGAŃSKA SŁOWIAN”

– KONFERENCJA NAUKOWA W PRILEPIE W JUGOSŁAWII

W dniach 30 września do 4 października 1986 roku odbyła się w Prilepie w Jugosławii konferencja poświęcona pogańskiej religii Słowian, jej materialnym pozostałościom oraz przekazom pisanim. Konferencja została zorganizowana przez Macedońską Akademię Nauk i Sztuki w Skopje oraz Instytut Badań Kultury Staroślówiańskiej w Prilepie. Program przewidywał 51 referatów, z których kilka nie zostało faktycznie wygłoszonych z powodu nieprzybycia do Prilepu ich autorów. W konferencji uczestniczyli archeolodzy, historycy, językoznawcy i filolodzy. Najlichnieszą grupę stanowili naukowcy z różnych ośrodków Jugosławii, a nadto z Bułgarii, Czechosłowacji, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Rumunii i Związku Radzieckiego. Z Polski udział wzięli w konferencji, wygłaszając referaty: doc. dr hab. Władysław Filipowiak z Muzeum Narodowego w Szczecinie, prof. dr hab. Lech Leciejewicz, prof. dr hab. Stanisław Suchodolski i prof. dr hab. Bogusław Gediga z Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN. Ponadto brali udział w obradach dr Michał Parczewski z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz prowadzący badania w Prilepie pracownicy Pracowni Archeologicznej P. P. PKZ w Szczecinie i mgr Ryta Kozłowska z Warszawy.

Referaty obejmowały bardzo szeroki wachlarz zagadnień, dotyczących jednak przeważnie kwestii szczegółowych i regionalnych, związanych z badaniami nad przedchrześcijańską religią Słowian. Stosunkowo bardzo mała liczba referatów podejmowała zagadnienia ogólniejsze, jak i związane z metodologią i metodyką badań nad religią dawnych Słowian. Po części wynikało to może z faktu, że wśród uczestników obrad zabrakło religioznawców.

Omówienie wszystkich wystąpień byłoby zamierzeniem trudnym w tym komunikacie do przeprowadzenia, a ponadto także zbyt dużym wobec faktu, iż przewiduje się opublikowanie materiałów z tej konferencji. Pozostaje tylko zasygnalizowanie tematów, jakie były w trakcie konferencji poruszone.

W pierwszym dniu odbyło się posiedzenie plenarne, na którym po części oficjalnie wygłoszonych zostało 8 referatów. O. N. Trubaczew przedstawił referat poświęcony rekonstrukcji świadomości i światopoglądu starożytnych Słowian, w którym skoncentrował się na analizie pojęć „swój” – „nie swój” w świetle języka i kultury oraz na zagadnieniach ideologii rodu, antropocentrycznego obrazu świata i okresu przedteonimicznego. J. Herrmann poświęcił swój referat kultowi świątynnemu u płn.-zach. Słowian, zagadnieniu jego pochodzenia oraz roli. P. Ch. Iliewski przedstawił metodologiczny przyczynek na temat przydatności i użyteczności paraleli pomiędzy mykańską a słowiańską religią. Bogaty materiał faktograficzny wraz z jego interpretacją zaprezentował W. W. Siedow w swoim referacie pt. „Kult kamienia w pogaństwie wschodnich Słowian”. Obszerny referat poświęcony obrządkowi ciałopalnemu Słowian, Rzymian i Protorumunów w strefie karpacko-dunajskiej przedstawiła M. Comşa. Z uwagi jednak na znaczne rozmiary referatu, nie zdołała wyjść poza charakterystykę cmentarzysk w różnych regionach tej strefy. Z. Vaňa zajął się zagadnieniem struktury słowiańskiego pogaństwa, przedstawiając wnikliwą analizę podstaw jej rekonstrukcji i wykorzystując osiągnięcia religioznawstwa. J. M. Veselý, jak sam zapowiedział, zaprezentował prowokacyjną wypowiedź w stosunku do tematyki obrad, jak i prezentowanych na konferencji sposobów rozwiązywania zagadnień będących przedmiotem spotkania w Prilepie, zarysowując koncepcję człowieka okresu przedchrześcijańskiego. Posłużył się w swojej wypowiedzi zarówno tekstami biblijnymi, źródłami archeologicznymi oraz Encyklikami papieskimi „Egregiae Virtutis” oraz „Slavorum Apostoli”. B. Gediga zajął się w swoim referacie problemami badań archeologicznych nad religią dawnych Słowian. Zostały w nim rozważone kwestie przydatności źródeł archeologicznych w tych badaniach oraz podjęta została próba ustosunkowania się do oceny H. Łowmiańskiego tych źródeł i badań archeologicznych nad przedchrześcijańską religią Słowian.

W drugim i trzecim dniu obrady prowadzone były już w dwóch sekcjach, co niestety uniemożliwiło wysłuchanie wszystkich referatów. Ponadto podział na sekcje nie tyle był podyktowany tematyką referatów, a raczej względami praktycznymi, mającymi zapewnić możliwość przedstawienia wszystkich zgłoszonych wystąpień. W obu sekcjach wygłoszone zostały referaty polskich uczestników konferencji. Wspólny referat I. Dąbrowskiej i B. Babica był poświęcony odkryciom śladów słowiańskiego kultu pogańskiego na stanowisku Gaik, gm. Radzikowo. W. Filipowiak zaprezentował bogaty materiał reliktyw pogańskich wierzeń Słowian u ujścia Odry, S. Suchodolski poświęcił swoje wystąpienie początkom obola zmarłych w Europie środkowej, a L. Leciejewicz – roli pogańskich ośrodków kultowych w społeczno-politycznej organizacji Słowian Zachodnich.

Ograniczając się już tylko do ogólnego zasygnalizowania tematyki pozostałych referatów, można wydzielić kilka grup. Ślady pogaństwa uchwytny w średniowiecznych tekstach przedstawiły W. Stojczewska-Antik i M. Stanczewska, a D. Bieliková omówiła sankcje wymierzone przeciw praktykom pogańskim znane z kodeksów kościelnych Wielkich Moraw. Kilka wystąpień było poświęconych wynikom badań etymologicznych, toponimicznych i etnograficznych (O. Iwanowa, D. Rončević-Brozović).

Najliczniejszą grupę stanowiły referaty poświęcone śladom pogańskich religii Słowian na różnych obszarach, uchwytnych w źródłach archeologicznych. Ž. Wžarova w swoim referacie próbowała nie ograniczać się jedynie do tej kategorii źródeł i przedstawić pogańską religię Słowian Południowych w świetle danych archeologicznych, etnograficznych, językowych i innych. W najszerszym zakresie, w tej grupie referatów, wykorzystywano źródła uzyskiwane

w wyniku badań cmentarzysk (S. Olteanu, P. Korošec, B. Aleksova, Z. Čilinska, A. Milišević) poświęcając główną uwagę obrządkowi grzebalnemu.

W dalszych referatach przedstawione zostały ślady przedchrześcijańskiej religii Słowian uchwycone na różnych stanowiskach archeologicznych, głównie z terenów Jugosławii, Bułgarii, a także Albanii oraz terenów Słowiańszczyzny Zachodniej (H. J. Brachmann, G. Marjanović-Vuković, W. Malenko, Z. Klanica, S. N. Georgieva, R. Petrović, N. Czausidis, V. Šribar). Wiele uwagi w tych wystąpieniach poświęcono symbolice niektórych motywów zdobniczych, jak również śladom przeżywania się elementów religii pogańskiej, dostrzeganym w chrześcijańskich obiektach kultowych. Duże zainteresowanie wzbudził referat I. P. Rusanowej. Przedstawiła w nim wyniki badań grodziska Bogit nad Zbruczem, usytuowanego niedaleko miejsca znalezienia znanej kamiennej rzeźby Światowida Zbruczaniego. W zachodniej partii grodziska odkryto miejsce kultu pogańskiego – świątynię z kamienną platformą, na której najprawdopodobniej była pierwotnie umieszczona rzeźba Światowida. Wyniki badań przyniosły dosyć zaskakujące ustalenia czasu funkcjonowania grodu i świątyni na X-XI w. (por. „Sovetskaja archeologia”, 1986, Nr 4, s. 90-99).

W ostatnim dniu konferencji została zorganizowana dla uczestników wycieczka do Ochrydy.

Konferencję w Prilepie uznać trzeba za bardzo udaną. Wygłoszone referaty przyniosły wiele wiadomości o nowych źródłach do poznania przedchrześcijańskiej religii Słowian i o podejmowanych w rozmaitych ośrodkach naukowych, i to nie tylko archeologicznych, badaniach tej problematyki. Referowane wyniki tych badań dotyczyły przeważnie kwestii szczegółowych, głównie w zakresie obrzędowej strony religii w różnych regionach Słowiańszczyzny. Dominujący udział w tej konferencji badaczy z Jugosławii i Bułgarii sprawił, że bodaj po raz pierwszy na międzynarodowym spotkaniu poświęconym tej problematyce, tak wiele interesujących, przeważnie nowych materiałów, do badań nad religią dawnych Słowian jak i samych wyników studiów, zostało zaprezentowanych z terenów Słowiańszczyzny Południowej. Większość referatów stanowiło przyczynki do głównego problemu, a w niewielu tylko próbowano szerszego spojrzenia na same badania nad przedchrześcijańską religią Słowian, jak i na ogólniejsze zagadnienia z nią związane. Odnosi się wrażenie, że wobec znacznego przybywania materiałów faktograficznych, dostarczanych głównie w wyniku badań archeologicznych, zarysowuje się pewna wstrzemięźliwość do podejmowania ujęć syntetyzujących. Oczekiwanie na podjęcie ponownych opracowań syntetycznych wypełniają więc interpretacje nowych źródeł oraz realizowane na ich podstawie fragmentaryczne i regionalne ujęcia wybranych zagadnień. Taką sytuację, w moim odczuciu, obrazowała właśnie konferencja w Prilepie, a za jej zorganizowanie należą się wyrazy uznania jej organizatorom.

Bogusław Gediga